1 ПЕРШИЙ ЗИМОВИЙ ПОХІД АРМІЇ УНР

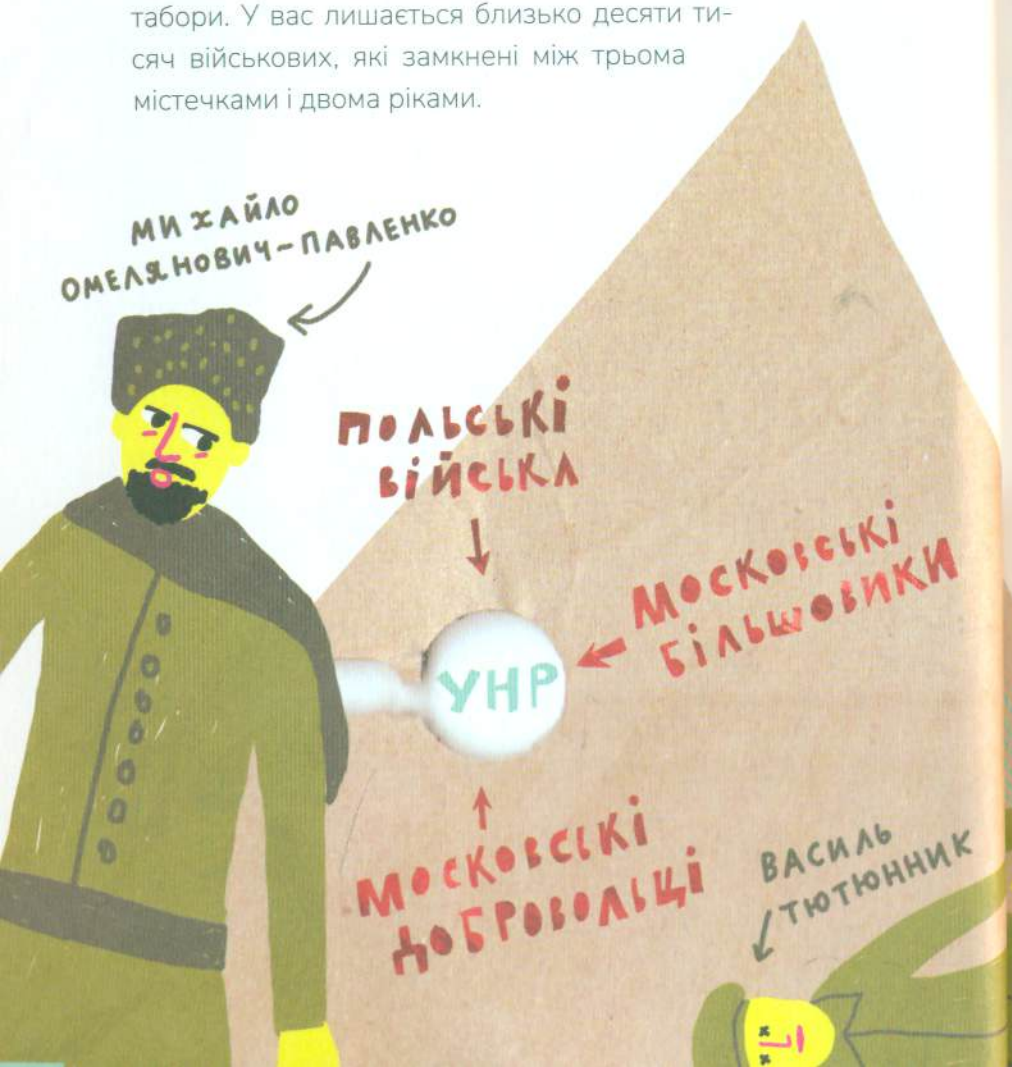
Ви знаєте, що відбувається, коли гине велика імперія? Усім нам невдовзі випаде шанс побачити це на власні очі. А сто років тому народам Східної Європи дісталося значно більше вражень, адже на її теренах гинули одразу кілька імперій.

Україні в останні дні Першої світової війни дуже пощастило: нація, яку півтора століття розділяли дві імперії, зуміла тоді створити дві держави — УНР і ЗУНР, які Актом Злуки 22 січня 1919 року об'єдналися в єдину Українську Народну Республіку. Україна, однак, була не в найкращому положенні, бо на східні її землі наступали одразу дві російські армії, що воювали між собою, але однаково хотіли відновити імперію та упокорити бунтівні народи. А західні землі, Волинь та Галичину, вважала своїми ще одна новопроголошена держава — Польща.

Після двох років збройної та дипломатичної боротьби восени 1919 року українська армія опинилася замкненою в так званому «Трикутнику смерті».

Уявіть себе на хвилинку на місці одного з командирів армії УНР генерала-полковника Михайла Омелянович-Павленка. Більшу частину вашого війська інтернували в Польщі: їх роззброїли й поселили у спеціальні табори. У вас лишається близько десяти тисяч військових, які замкнені між трьома містечками і двома ріками.

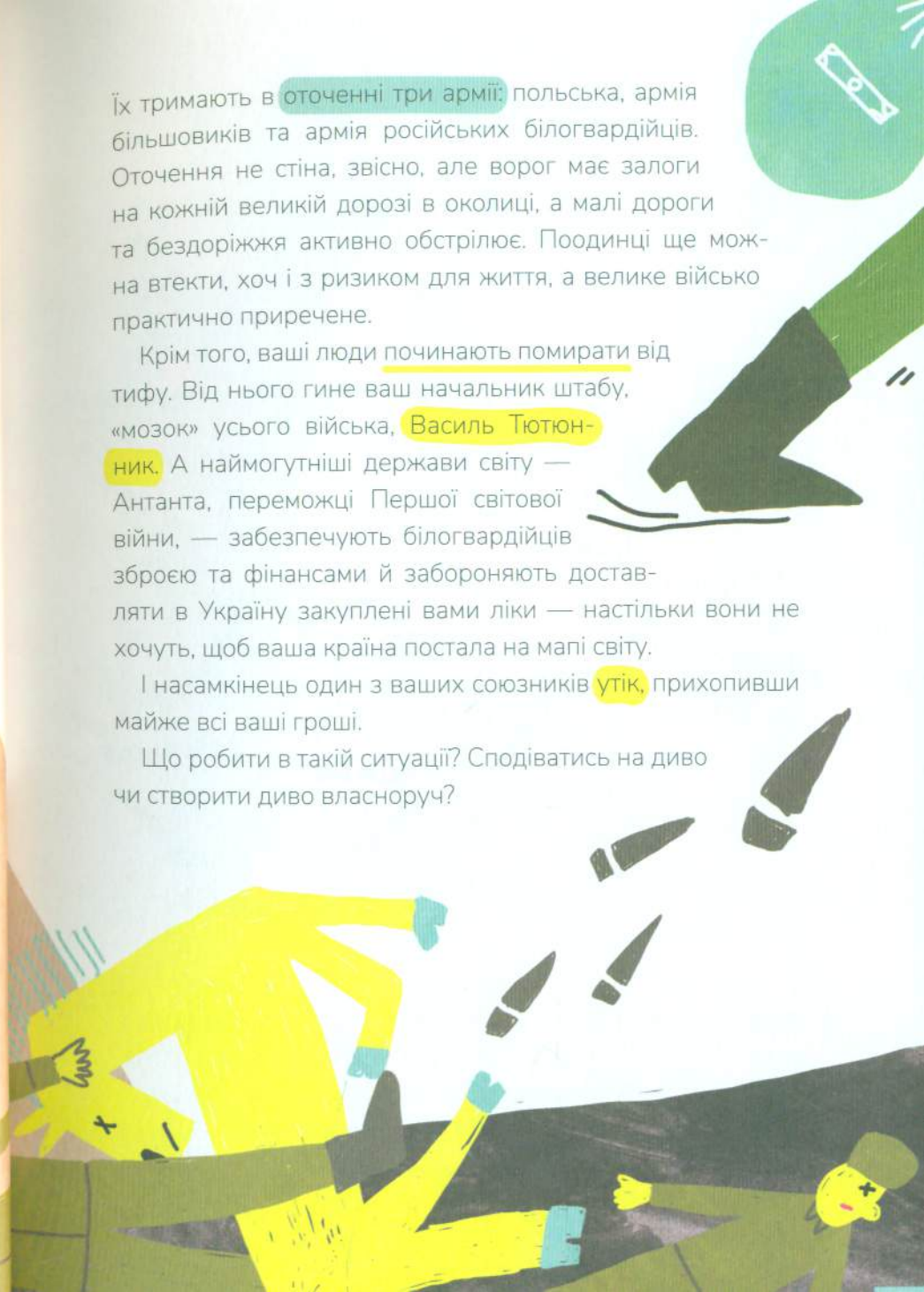

Їх тримають в оточенні три армії: польська, армія більшовиків та армія російських білогвардійців. Оточення не стіна, звісно, але ворог має залоги на кожній великій дорозі в околиці, а малі дороги та бездоріжжя активно обстрілює. Поодинці ще можна втекти, хоч і з ризиком для життя, а велике військо практично приречене.

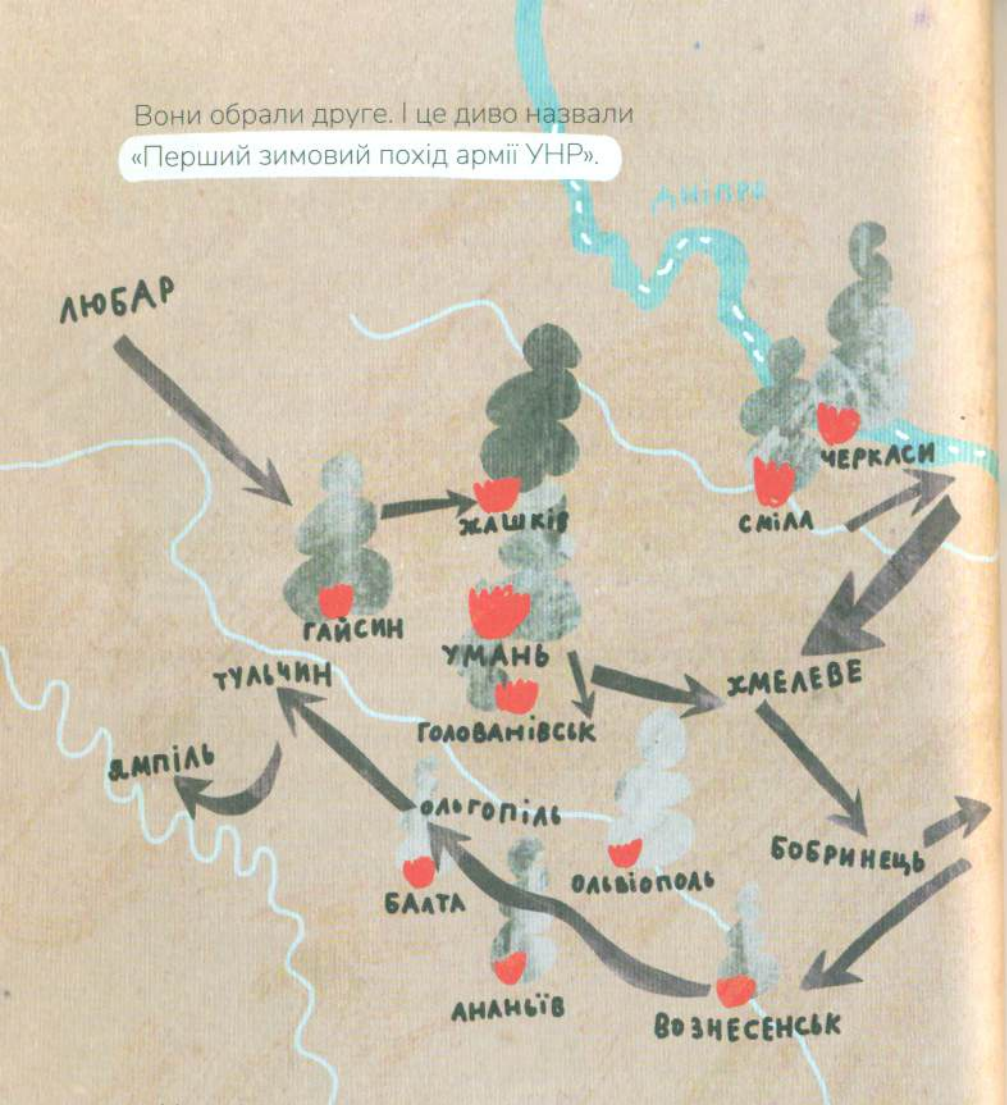
Крім того, ваші люди починають помирати від тифу. Від нього гине ваш начальник штабу, «мозок» усього війська, Василь Тютюнник. А наймогутніші держави світу — Антанта, переможці Першої світової війни, — забезпечують білогвардійців зброєю та фінансами й забороняють доставляти в Україну закуплені вами ліки — настільки вони не хочуть, щоб ваша країна постала на мапі світу.

І насамкінець один з ваших союзників утік, прихопивши майже всі ваші гроші.

Що робити в такій ситуації? Сподіватись на диво чи створити диво власноруч?

Вони обрали друге. І це диво назвали «Перший зимовий похід армії УНР».

Уряд УНР на той час уже намагався домовитися про перемир'я з поляками — їхньому слову, на відміну від слова росіян, принаймні можна було вірити. І поляки згодилися на перемир'я, навіть на співпрацю. Але за умови, що Україна не претендуватиме на Східну Галичину та визнає її польською; адже поляки мріяли відновити свою державу в кордонах 1772 року.

Симон Петлюра від імені всієї УНР погодився на це. А галичани, що воювали за Україну, не змогли цього пробачити. Ще тільки в січні, на початку року, вони святкували Акт Злуки ЗУНР та УНР. Ще влітку вони, змушені відступити за Збруч під натиском поляків, доєдналися до боротьби проти росіян під гаслом «ідемо на Львів через Київ». А тут у листопаді Київ відмовляється боротися за Львів...

Після угоди між УНР та Польщею командування Української галицької армії укладає договір з російськими білогвардійцями. Дві українські армії, як і під час Першої світової війни, опиняються по різні боки барикад.

Однак треба сказати, що тодішні українці добре розуміли власну безвихідь і вимушеність кроків одне одного. Укладаючи угоду з командиром білогвардійців, Антоном Денікіним, командування УГА окремим пунктом зазначило, що

Ніяких бойових дій проти армії УНР вести не будуть!

І потім, коли їхні наддніпрянські співвітчизники йшли на прорив із «Трикутника смерті», галичани допомагали їм як могли — зброєю, кіньми, спорядженням.

До слова, про те, що планувалося після прориву. Це був смертельно небезпечний рейд ворожими тилами у виконанні війська, якому не вистачало зброї, спорядження, зимового одягу й навіть харчів. На прорив пішли 5000 військових, з яких власне бойовими частинами була заледве половина, решта — тилові служби, штаби частин та обоз. Ці п'ять тисяч

поділилися на чотири групи й рушили в різних напрямках, щоб з боєм прориватися на заблоковані ворогом дороги.

Почався рейд шостого грудня 1919 року.

Чотирнадцятого грудня вони зайняли перше місто — Липовець.

Через десять днів після початку рейду заступник Омеляновича-Павленка, Юрій Тютюнник, надіслав до Одеси, де отаборилися командири білогвардійців, таку

ТЕЛЕГРАМУ

...УСІМ ПРЕДСТАВНИКАМ ДЕНІКІНСЬКОЇ ВЛАДИ...

З НАКАЗУ ГОЛОВНОГО ОТАМАНА ВІЙСЬК УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ Я З ЧАСТИНОЮ РЕСПУБЛІКАНСЬКИХ ВІЙСЬК ... ВИЙШОВ У ТИЛ ДЕНІКІНСЬКОЇ АРМІЇ... ВІЙСЬКОВИМ ЧАСТИНАМ ДОБРОВОЛЬЧОЇ АРМІЇ У ДВОДОБОВИЙ ТЕРМІН НАКАЗУЮ АБО ВІДЇХАТИ НА ДОН, АБО ПЕРЕЙТИ НА БІК РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ. ПРЕДСТАВНИКАМ ДЕНІКІНСЬКОЇ ВЛАДИ НАКАЗУЮ ЗАЛИШИТИ УКРАЇНУ. ТИМ, ХТО НЕ ВИКОНАЄ ПРИКАЗУ, — СМЕРТЬ.

КОМАНДУЮЩИЙ КИЇВСЬКОЮ ГРУПОЮ ВІЙСЬК ОТАМАН ТЮТЮННИК ЮРКО

На що ж вони сподівалися у своєму героїчному нахабстві? Насправді саме на те, чого й добилися врешті-решт. Кожному війську для боїв потрібні не лише зброя для солдатів, а й

Солдатам треба десь спати, митися, грітися взимку, ховатися від дощу чи снігу, лікувати поранених і хворих. Усе це повинен забезпечувати тил. Як і зв'язок із вищими офіцерами, котрі повинні мати можливість безперебійно передавати молодшим командирам накази й отримувати звіти з фронту.

Якщо тил знищити — фронт «посиплеться». Тож вояки Зимового походу взялися нищити цей тил.

Росіяни зробили ще одну смертельну помилку — вони зневажали країну, яку прийшли упокорити, і людей, котрі в цій країні жили. А люди ці хотіли жити в незалежній Україні, а не у відновленій Російській імперії. Це давало українським військам велику перевагу: цивільні підтримували їх і радо ділилися харчами, інформацією про кількість та якість військ противника, часом і приєднувалися до їхніх лав.